

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

Európska únia
Európsky sociálny fond

Občianske združenie Tobiáš, Solivarská 60, 080 05 Prešov

ANALYTICKÁ SPRÁVA Z ROZHOVOROV S KOMUNITNÝMI PRACOVNÍKMI A TERÉNNYMI SOCIÁLNYMI PRACOVNÍKMI

Dokument bol vytvorený v rámci projektu "Zefektívnenie verejných politík s dopadom na predprimárne vzdelávanie sociálne znevýhodnených skupín".

Kolektív autorov

Text neprešiel jazykovou ani grafickou úpravou.

**Tento projekt je podporený z Európskeho
sociálneho fondu.**

Úvod

Špecifickou kategóriou komunitného rozvoja je komunitná práca v rómskych osadách, často trpiacich segregáciou, sociálnym vylúčením a ťaživými životnými podmienkami. V uplynulých dvoch desaťročiach sa najviac zameriavala pozornosť komunitných a terénnych sociálnych pracovníkov práve na marginalizované rómske komunity. V mnohých obciach spontánne vznikali (a zanikali) komunitné centrá, ktoré sa viac či menej úspešne snažia napomáhať postupnému „ozdravovaniu“ miestnych spoločností.

Obsahom práce terénnych sociálnych pracovníkov v skúmaných obciach je poskytnúť odbornú pomoc všetkým obyvateľom, ktorí sa ocitnú v nepriaznivej sociálnej situácii a nie sú schopní sami ani s pomocou rodiny a blízkych osôb nájsť primerané riešenie svojho sociálneho problému. Terénna sociálna práca si kladie za cieľ preventívne pôsobiť na rizikové faktory a ohrozené skupiny obyvateľov, a tým predchádzať vzniku akútnych krízových situácií. Špecifickým cieľom terénnej sociálnej práce v obci je hľadať riešenie nepriaznivej sociálnej/životnej situácie tej skupiny obyvateľov, ktorí sa pre dlhodobé neriešené sociálne problémy stali členmi vylúčenej komunity, dôsledkom čoho je nepriaznivá sociálna situácia spojená s diskrimináciou v spoločnosti v prístupe k zamestnaniu a verejným službám na lokálnej i národnej úrovni. Terénna sociálna práca v obci je súčasťou starostlivosti o uspokojovanie potrieb obyvateľov obce vrátane špecifických potrieb vylúčenej komunity v obci.

Komunitní pracovníci v obci umožňujú, aby sa členovia komunity stali aktívnymi partnermi v regenerácii komunity, a to tým, že k nej sami prispievajú a budú spoločne rozhodovať o tom, čo sa týka ich života. Participácia by mala umožniť, aby mali do istej miery moc a kontrolu nad procesmi, do ktorých sa zapájajú. Špecifikom komunitnej práce v obci s vylúčenou komunitou je jej dvojúrovňovosť. Jednou úrovňou komunitnej práce je komunitná práca s vylúčenou komunitou. Jej cieľom je motivovať členov vylúčenej komunity na spoločnú aktívnu prácu pri odstraňovaní príčin, ktoré viedli k vylúčenosti. Druhou úrovňou komunitnej práce v obci je práca s celou komunitou zameraná na

odstraňovanie napätia a konfliktov medzi vylúčenou komunitou a ostatnými obyvateľmi, ako aj na znižovanie rozdielov medzi vylúčenou a zvyšnou časťou obecnej komunity. Cieľom je vytvárať také komunitné inštitúcie a služby, ktoré vytvoria spoločný priestor pre uspokojovanie potrieb všetkých obyvateľov obce a zlepšovanie vzťahov medzi nimi.

Metodológia výskumu

V intenciách nášho výskumu sme sa zamerali na aktérov, ktorí vykonávajú terénnu sociálnu prácu s individuálnymi klientmi či rodinami v marginalizovaných komunitách, ale aj prácu zameranú na rozvoj komunitného života založenú na princípoch posilňovania a participácie širšieho spoločenstva.

Téma rozhovorov:

Zefektívnenie verejných politík s dopadom na predprimárne vzdelávanie detí zo sociálne znevýhodnených skupín s dôrazom na deti z marginalizovaných rómskych komunít.

3

Hlavným cieľom:

Prostredníctvom rozhovorov s komunitnými a terénnymi sociálnymi pracovníkmi získať obraz o stave a rozsahu verejných politík vo vzťahu k predprimárnemu vzdelávaniu detí zo sociálne znevýhodnených skupín s dôrazom na deti z marginalizovaných rómskych komunít.

Špecifické ciele:

- zmapovať podmienky prijímania rómskych detí do materských škôl;
- zmapované kapacity materských škôl, ak by došlo k uzákoneniu povinného predprimárneho vzdelávania;
- analyzovať prekážky prístupu rómskych detí k predprimárnemu vzdelávaniu;
- zistiť, ako zvládajú rómski rodičia, ktorí majú dieťa/ti v MŠ, hradiť takzvané skryté náklady a poplatky spojené s ich dochádzkou;

- zmapovať názory a návrhy zmien na uľahčenie a zefektívnenie procesov prístupu rómskych detí k predprimárnemu vzdelávaniu.

Výskumná metóda:

Kvalitatívna metóda priamych hĺbkových štruktúrovaných rozhovorov umožňuje zachytenie názorov a skúseností respondentov pri správnej technike vedenia interview sa dá do vysokej miery eliminovať riziko názorového ovplyvňovania respondenta. Umožňuje tiež výskumníkovi/člen zberu dát flexibilne reagovať na konkrétna vyplývajúce tak z lokálnych špecifik, ako aj z priebehu rozhovoru. Metóda priamych hĺbkových štruktúrovaných rozhovorov umožňuje sondu do aktuálneho stavu diania na mikroúrovni konkrétneho skúmaného javu. Je to však zároveň aj metóda, ktorá je náročná na čas: rozsah jednotlivých rozhovorov bol od 30 min. do troch hodín, pričom väčšina trvala od jednej do dvoch hodín. Respondenti boli upovedomení o tom, že materiál z výskumu pre potreby tejto správy bude prezentovaný v anonymizovanej podobe, t.j. bez uvádzania osobných mien respondentov a uvádzať sa nebudú ani názvy lokalít. V tejto správe preto neuvádzame názvy lokalít, ale zvolili sme len označenie okresu.

4

Charakteristika výberového súboru:

Cieľovú skupinu výskumu tvorili komunitní pracovníci a terénni sociálni pracovníci.

Realizácia výskumu a výber lokalít:

Výskum sa realizoval v mesiaci november 2018 v dvanástich obciach a mestách v okresoch: Kežmarok, Košice a okolie, Rožňava, Trebišov a Vranov nad Topľou. V každom okrese boli identifikované 3 lokality. Postup bol takýto:

- mesto – obec;
- lokality, v ktorých sú rómske deti v MŠ a lokality, v ktorých nie sú rómske deti v MŠ;
- lokality, v ktorých je: segregovaná rómska komunita, rómska komunita vo vnútri alebo na okraji lokality, Rómovia žijú rozptýlene medzi majoritou.

Pri výbere lokalít a vzorke respondentov sa kládol dôraz na zabezpečenie maximálnej možnej rôznorodosti z pohľadu jazykových, socio-ekonomických, sociálnych a historických rozdielov obyvateľov zo sociálne znevýhodneného prostredia s dôrazom na rómskych obyvateľov. Vybrané lokality sú mestá a obce s vysokým zastúpením rómskej populácie. Rozmanitosť lokalít umožní lepšie identifikovať rôzne bariéry a prekážky brániace predprimárnemu vzdelávaniu detí zo sociálne znevýhodneného prostredia resp. marginalizovaných rómskych komunít, ktoré majú buď miestny charakter, alebo prierezový charakter naprieč týmito lokalitami.

Záznamové hárky vyhodnotenia priamych hĺbkových štruktúrovaných rozhovorov s komunitnými pracovníkmi a terénymi sociálnymi pracovníkmi v jednotlivých okresoch

Tabuľka 1 Záznamový hárok – okres Kežmarok

1. ČASŤ: IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE		
Okres: Kežmarok		
Časové obdobie realizácie rozhovorov: november 2018		
Počet respondentov: 5	komunitní pracovníci: 2	terénni sociálni pracovníci: 3
2. ČASŤ: VYHODNOTENIE ROZHOVOR		
TÉMA	VYHODNOTENIE TRANSKRIPTOV	PREPIS VÝROKOV (max.3)
Charakteristika a fungovanie materských škôl Aké sú podmienky prijímania detí	V obci je prevažná časť Rómov, škôlku navštevujú iba rómske deti. Podmienky prijatia sú pre rómskych rodičov	„Materská škôlka by nemala dostatočnú kapacitu pre zabezpečenie predprimárneho vzdelávania.“

do MŠ? Aké sú podmienky prijímania rómskych detí do MŠ? Sú zmapované kapacity materských škôl, ak by došlo k uzákoneniu povinného predprimárneho vzdelávania? Ako interpretujú respondenti realitu budovania MŠ v blízkosti rómskych osídlení? Existujú príklady dobrej praxe?	prijateľné a uprednostňované sú deti v predškolskom veku, keďže materská škôlka je malá a má len dve triedy. Terénna pracovníčka zhodnotila, že materská škôlka by nemala dostatočnú kapacitu pre zabezpečenie predprimárneho vzdelávania. Škôlka v blízkosti rómskej komunity je novostavba. Je tam len jedna trieda. Málo detí teraz navštevuje materskú školu. Je tu ešte jedna materská škôlka, je väčšia, má dve triedy. Podmienky prijatia sú rovnaké, škôlku v blízkosti rómskej komunity navštevujú len rómske deti. V druhej škôlke v obci je väčšina nerómskych detí, ale	terénna sociálna pracovníčka v obci <i>„Kapacita v obidvoch materských škôlkach nie je dostatočná.“</i> komunitný pracovník v obci
--	---	---

	navštevujú ju aj rómske deti, avšak z integrovaných rómskych rodín. Podľa komunitných pracovníkov kapacita v obidvoch materských škôlkach nie je dostatočná. Podľa terénnych sociálnych pracovníkov sú v obci dve materské školy. Jednu materskú školu navštevujú len Rómovia a druhá je v dedine, ktorú väčšinou navštevujú nerómske deti. Rómska škôlka je v blízkosti rómskej komunity. Veľa rómskych detí nechodí do materskej školy, pretože majú strach, alebo nemajú vhodné oblečenie.	
Finančná oblasť Ako zvládajú rómski rodičia, ktorí	Terénna pracovníčka si myslí, že je to individuálne, niektorí rodičia zvládajú	<i>„Ak sú rodičia zamestnaní, tak nemajú problém platiť ani skryté poplatky.“</i>

majú dieťa/ti v MŠ, hradiť takzvané skryté náklady a poplatky spojené s ich dochádzkou? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali? Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi? Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?	platiť všetky poplatky, ale niektorí sú na tom veľmi zle čo sa týka platenia všetkých poplatkov. Podľa názoru komunitných pracovníkov: pokiaľ sú rodičia zamestnaní, tak nemajú problém s platením aj skrytých poplatkov. Ak nie sú zamestnaní a sú v hmotnej núdzi, tak majú problémy so skrytými poplatkami. Podľa terénnych pracovníkov rodičia nezvládajú platiť skryté poplatky. Deti nemajú oblečenie ani sa nezúčastňujú výletov, ak sa nejaké organizujú.	komunitný pracovník v obci
Administratívna a legislatívna oblasť Do akej miery je povinnosť	Dokladanie nie je pre veľkú väčšinu rómskych rodičov problém, zvládajú to a vo väčšine prípadov si vedú aj všetky	<i>„Rodičia nemajú problém s dokladovaním ich životnej situácie.“</i>

rómskeho rodiča opakovane dokladovať životné podmienky dieťaťa a rodiny prekážkou dostupnosti predprimárneho vzdelávania pre ich deti? Ako je v súčasnosti nastavené legislatívne vymedzenie hmotnej núdze? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali? Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi? Do akej miery sú problémy	doklady týkajúce sa životnej situácie zadovážiť sami. Pre terénnu pracovníčku je nespravodlivé legislatívne vymedzenie hmotnej núdze, a zvýšila by dávky v hmotnej núdzi. Je to pre pracovníčku jednou z prekážok, prečo rómske deti nechodia do materskej školy. Rodičia nemajú problém s dokladaním ich životnej situácie. Nie je to prekážka pre rodiny. Legislatíva nie je podľa pracovníka (1) dobre nastavená, ale nevie povedať, čo by zmenil. Druhý pracovník sa vyjadril, že možnosti zlepšenia vidí v prepojení systému úradu práce pri zisťovaní príjmu a	komunitný sociálny pracovník
--	--	-------------------------------------

spôsobované internými bariérami?	následne pri automatickom nároku na potreby. Podľa pracovníkov to nie je zaťažujúce dokladovať životné podmienky rodiny. Rodiny si na to zvykli. Legislatíva je nespravodlivá hlavne pre matky, ktoré poberajú materský príspevok	
Personálna oblasť Ako vnímajú účastníci osobnú zodpovednosť a priestor na angažovanie sa v problematike väčšej dostupnosti predprimárneho vzdelávania pre rómske deti? Aká je schopnosť respondentov transformovať požiadavku	Ako nám terénna pracovníčka vysvetlila, v rámci svojej práce poskytujú poradenstvo priamo v rómskej komunite. Poradenstvo sa týka hlavne dôležitosti vzdelávania. Terénna pracovníčka počas svojej pôsobnosti vo funkcii zatiaľ nespolupracovala s materskou školou, ale boli v minulosti uskutočňované aktivity s materskou	<i>„Rodičia sa nezapájajú do aktivít, nie že by nechceli, ale škôlka neorganizuje aktivity.“</i> terénny sociálny pracovník v obci

zefektívnenia prístupov predprimárneho vzdelávania do jasných a systematických úloh? Ako respondenti spolupracujú s MŠ? Aká je spolupráca rómskych rodičov s MŠ? Sú rómski rodičia vnímaní ako rovnocenní partneri? Sú aktívne zapájaní do širších vzdelávacích procesov a učenia sa ich detí? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré	školou a výsledky boli pozitívne. Rodičia sú vnímaní ako rovnocenní partneri, keďže materskú školu navštevujú len Rómovia. Svoje deti odprevádzajú do škôlky a zo škôlky domov. Inak sa veľmi do mimoškolských aktivít nezapájajú, pretože škôlka aktivity neorganizuje. KC organizuje aktivity zamerané aj na deti v predškolskom veku, ale nie je to hlavné zameranie KC. Spolupracujeme s materskou školou v rámci aktivít, ktoré organizuje KC alebo materská škola: Deň matiek, Mikuláš. Komunitný pracovníci si myslia, že rómski rodičia sú vnímaný ako rovnocenní.	
---	--	--

ignorovali? Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi? Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?	Pracovníci navštevujú rodiny a robia poradenstvá. S materskou školou spolupracujeme pri vyhľadávaní rodín, ktorých deti nechodia do materskej školy. Neskôr vidia riešenie v začatí chodenie do materskej školy. Rodičia sa minimálne zapájajú do mimoškolských aktivít.	
Prekážky prístupu rómskych detí k predprimárnemu vzdelávaniu Aké sú dôvody nedostupnosti materských škôl pre rómske deti? Prečo rómski rodičia nezapisujú svoje deti do MŠ? Aká je reálna prax vzdelávania a	V obci je plný stav detí, keďže je to malá škôlka a veľa detí. Podľa pracovníčky rodičia svoje deti nezapisujú do materskej školy preto, že nemajú povinnosť ich do materskej školy dávať. Mimo materskej školy sa deťom nedostáva predprimárneho vzdelávania.	<i>„Keď rodičia nemusia, tak svoje deti do materskej školy nedajú.“ - terénny sociálny pracovník</i> <i>„Okrem vzdelávania v materskej škole sa im veľmi inde vzdelávania neposkytuje.“</i> terénny sociálny pracovník

starostlivosti rómskych detí a ich rodín (vo veku 0 až 6 rokov)?

Ktoré prekážky v prístupe detí z chudobných rodín do MŠ vnímajú najkritickejšie?

Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali?

Aké aktivity/programy sa realizujú v oblasti prípravy pestrejšej ponuky rôznorodých vzdelávacích a sociálnych služieb zameraných na rómske deti od 0 do 6 rokov a ich rodičov?

Nedostupnosť MŠ je kvôli nedostatku miesta, myslí si komunitný pracovník. Nevie, myslí si, že väčšina rodičov zapisuje svoje deti. Druhý pracovník si myslí, že je to nezodpovednosť rodičov a neuvedomovanie si dôležitosti vzdelávania v predškolskom veku. Okrem materskej školy sa s nimi veľmi doma neučia.

Z pohľadu terénnych pracovníkov je to strach detí z učiteliek, a inde si pracovníci myslia, že je to nedostatok financií a nezodpovednosť rodičov. Okrem vzdelávania v materskej škole sa im veľmi inde vzdelávanie neposkytuje.

Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi? Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?		
Názory a návrhy zmien na uľahčenie a zefektívnenie procesov prístupu rómskych detí k predprimárnemu vzdelávaniu? Do akej miery môžu komunitné centrá nahrádzať MŠ? Aké sú návrhy na riešenie najkritickejších prekážok v prístupe detí z chudobných rodín do MŠ? Aká je dobrá prax/jednoduché opatrenia na odstraňovanie	Komunitné práce sú podľa pracovníčky veľký prínosom pre rodičov a deti, a mohli by nahradiť materské školy, ak by na to boli vybavené. V obci nevnímame nijaké prekážky, ale vo všeobecnosti si myslím, že prekážkou sú financie alebo nezodpovednosť rodičov. Pomohlo by, ak by zákon stanovoval povinnú predškolskú dochádzku. Komunitní pracovníci si myslia, že komunitné centrum nemôže nahrádzať	<i>„Komunitné centrum nemôže nahrádzať materskú školu, môže s materskou školou len spolupracovať. KC je pre všetky vekové skupiny.“</i> komunitný pracovník v obci

prekážok v prístupe detí z chudobných rodín do MŠ? Aká je identifikácia ľudských a odborných kompetencií, ktoré sami aktéri považujú za dôležité pre úspešnú realizáciu návrhov? Bol rozdiel v ponímaní návrhov medzi jednotlivými respondentmi (stupeň stotožnenia sa s potrebou zmeny)? Týkajú sa návrhy na zabezpečenie zmien aj spôsobu koordinácie činností/aktérov/inštitúcií?	materskú školu, môže s materskou školou len spolupracovať. KC je pre všetky vekové skupiny. KC by mohlo nejakým spôsobom nahradiť materskú školu, len by tam museli byť aj učitelia. Najkritickejšou prekážkou je chudoba, nedostatok peňazí. Riešenie je organizovanie zbierok v rámci KC.	
ZÁVER/ZHRNUTIE V dvoch obciach boli dve materskej škôlky, jedná je stále určená rómskym žiakom a je blízko rómskej		

komunity. Ani v jednej z lokalít nemajú problém s nedostatkom rómskych detí v materských školách. Všetci sa vyjadrili, že pre rodičov nie je zaťažujúce dokladovať ich životné podmienky, ale súčasné nastavenie legislatívy vymedzujúcej hmotnú núdzu respondenti považujú ako jednu z prekážok pre dostupnosť detí v predprimárnom vzdelávaní. Ako ďalšie prekážky uviedli strach z učiteľov, chudoba a nezodpovednosť rodičov.

Tabuľka 2 Záznamový hárok – okres Košice a okolie

1. ČASŤ: IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE		
Okres: Košice a okolie		
Časové obdobie realizácie rozhovorov: november 2018		
Počet respondentov: 5	komunitní pracovníci: 3	terénni sociálni pracovníci: 2
2. ČASŤ: VYHODNOTENIE ROZHOVOR		
TÉMA	VYHODNOTENIE TRANSKRIPTOV	PREPIS VÝROKOV (max.3)
Charakteristika a fungovanie materských škôl Aké sú podmienky prijímania detí do MŠ? Aké sú podmienky prijímania rómskych detí do MŠ?	Deti z chudobných osád materskú školu nenavštevujú. Ide o výnimočné prípady – cirkevná materská škola. Neboli si podať žiadosť pre prijatie detí do MŠ vzhľadom na vzdialenosť. Rodičia sa dožadujú MŠ v priamo	<i>„Osada je od mesta vzdialená približne 2 km. Z osady chodia do MŠ asi 3 alebo 5 detí. Chodia veľmi nepravidelne, lebo rodičia ich do MŠ neodvedú. Bolo by dobre, ak by v blízkosti osady bola MŠ a ZŠ. Je tu budova, ktorá vyhovuje podmienkam MŠ a ZŠ.“</i>

Sú zmapované kapacity materských škôl, ak by došlo k uzákoneniu povinného predprimárneho vzdelávania? Ako interpretujú respondenti realitu budovania MŠ v blízkosti rómskych osídlení? Existujú príklady dobrej praxe?	v osade alebo blízko osady, komunitní pracovníci sa v hodnotení tohto stavu vyjadrovali rozdielne. Kapacity v materských školách nepostačujú. Obce, mesto má kapacít dosť, ale rómske deti sú segregované v maďarskej materskej škole.	komunitná pracovníčka <i>„Ja s tým nesúhlasím, pre deti by bolo lepšie, ak by chodili do MŠ v meste. Je dobré ak sa stretávajú s obyvateľmi mesta a nežijú takto izolovane. Radšej by som zabezpečila autobus. Deti nechodia ani do školy, lebo rodičia sú nezodpovední a neodvedú ich tam.“</i> terénna pracovníčka <i>„V komunitnom centre sme mali v rámci projektu deti predškolského veku. Ja som si doplnila vzdelanie pre MŠ. Deti tu chodili s radosťou, naučili</i>
--	--	--

		sa základné návyky a napriek tomu ich zaradili do nultého ročníka." komunitná pracovníčka
Finančná oblasť Ako zvládajú rómski rodičia, ktorí majú dieťa/ti v MŠ, hradiť takzvané skryté náklady a poplatky spojené s ich dochádzkou? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali? Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi?	Ak deti navštevujú MŠ a rodičia musia uhradiť poplatky a skryté náklady, často sa stáva, že je dieťa z MŠ vyradené, ak dané poplatky neuhrádza včas. Ak majú nedostatok detí v MŠ, tolerujú to. Veľa detí, ktorých rodičia nie sú v hmotnej núdzi, navštevujú MŠ iba dopoludnia (bez stravy). Komunitné pracovníčky poukazovali na nezodpovednosť rodičov.	„Ráno pošlú deti do komunitného centra a idú si vybaviť osobné veci alebo doma spia. Vôbec nemajú prehľad, kde sú deti.“ komunitný pracovník „Rodičia očakávajú od MŠ, že všetko dostanú.“ terénna pracovníčka „Riaditeľka maďarskej materskej školy bola za nami, aby sme urobili nábor do MŠ lebo majú málo detí. Ešte nám

Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?	V chudobných osadách je rodičom jedno či dieťa bude chodiť do MŠ a ZŠ. Rodičia detí, ktorí sú začlenení medzi majoritu, majú záujem o slovenskú materskú školu, aby dieťa ovládalo jazyk a vedelo pokračovať vo vzdelávaní.	<i>chýba 6 detí, ale nemajú peniaze, lebo nie sú v hmotnej núdzi."</i> terénna pracovníčka
Administratívna a legislatívna oblasť Do akej miery je povinnosť rómskeho rodiča opakovane dokladovať životné podmienky dieťaťa a rodiny prekážkou dostupnosti predprimárneho vzdelávania pre ich deti?	V tejto oblasti nevideli opýtaní žiaden problém, lebo rodičom pomáhajú komunitní i terénni pracovníci. Ako najväčšiu prekážku vnímali veľkú chudobu v osadách.	<i>„Pomáhame im vypísať potrebné doklady a žiadosť. Často to nedotiahnu do konca, tak s nimi ideme aj po úradoch, aby to odniesli až do MŠ."</i> terénna pracovníčka <i>„V osade dochádza k podvodom, keď matka neuvedie otca, žijú v spoločnej</i>

Ako je v súčasnosti nastavené legislatívne vymedzenie hmotnej núdze? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali? Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi? Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?		<i>domácnosti, majú spolu 3 a viac detí a každý vystupuje ako samostatná osoba pre poberanie sociálnych dávok. Trestnoprávnu zodpovednosť má matka a peniaze, ktoré získajú, prepijú. Sociálka o tom vie, ale nepodniká žiadne kroky. Dôslednosť v dodržiavaní legislatívy by veľmi pomohla."</i> komunitná pracovníčka <i>„Matky, ktoré sú na materskej dovolenke, by mali byť tiež v hmotnej núdzi, lebo rodičovský príspevok je nízky a sú veľmi chudobné."</i> terénna pracovníčka
Personálna oblasť	Všetci zúčastnení sa aktívne zapájajú do osvetovej činnosti, vytvárajú	<i>„Rómski rodičia sú v MŠ vítaní, len vtedy ak potrebujú ich deti v MŠ -</i>

Ako vnímajú účastníci osobnú zodpovednosť a priestor na angažovanie sa v problematike väčšej dostupnosti predprimárneho vzdelávania pre rómske deti?	podmienky pre vzdelávanie rómskych detí.	počet. Inak s nimi školy nespokupujú. V MŠ a ani v ZŠ sa nič nenaučia."
Aká je schopnosť respondentov transformovať požiadavku zefektívnenia prístupov predprimárneho vzdelávania do jasných a systematických úloh?	Komunitné centrum v Moldave na Bodvou je priamo v osade, komunitní pracovníci sú komunitou akceptovaní. Aktivita sú rozdelené na práci s dospelými a deťmi. V predprimárnom vzdelávaní – venujú sa deťom pri osvojovaní si základných hygienických zručností a sociálnych zručností. V žiadnom prípade nechcú nahradiť MŠ, ak by to bolo potrebné (povinná dochádzka 5-ročných detí do MŠ).	komunitná pracovníčka „V našom komunitnom centre sme realizovali program, určený deťom v predškolskom veku. Deti z osady chodili pravidelne. MŠ neprejavila o spoluprácu záujem, lebo oni majú detí dosť a deti z osady k nim aj tak nechcú prísť. Starosta nechcel zriadiť druhú MŠ v osade, Rómovia si ju žiadajú. Veľmi by to pomohlo."
Ako respondenti spolupracujú s MŠ?		
Aká je spolupráca rómskych rodičov s MŠ?		komunitná pracovníčka
Sú rómski rodičia vnímaní ako	Rómski rodičia sú v MŠ vítaní, len vtedy ak potrebujú ich deti v MŠ - počet.	

rovnocenní partneri? Sú aktívne zapájaní do širších vzdelávacích procesov a učenia sa ich detí? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali? Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi? Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?	Inak s nimi školy nespolupracujú. V MŠ a ani v ZŠ sa nič nenaučia. Vo všetkých obciach vnímali komunikačnú bariéru ako veľkú prekážku. I keď v Slanci a ani v Ždani nerozprávajú deti rómsky, problémy sú v používaní jazyka ako kodifikovanej normy. Dožadujú sa prijatia do MŠ. V Moldave a Veľkej Ide majú rodičia záujem o slovenský jazyk, pretože sa nachádzajú v dvojjazyčnom prostredí. Deti nie sú v škole vedené k používaniu slovenského jazyka a rodičia im nepomôžu.	<i>„Primátor má záujem o zmenu, ale prednostka nie je z nášho mesta, tak sa o to nezaujíma.“</i> komunitný pracovník <i>„Pomáhame deťom s domácou prípravou, deti nemajú potrebné vedomosti, v škole sa nič nenaučili. Podobne je to v materských školách. Deti povinne musia prejsť nultým ročníkom i keď sú veľmi šikovné.“</i> komunitná pracovníčka
Prekážky prístupu rómskych detí	V navštívených lokalitách je	<i>„Finančné prostriedky na fungovanie</i>

k predprimárnemu vzdelávaniu Aké sú dôvody nedostupnosti materských škôl pre rómske deti? Prečo rómski rodičia nezapisujú svoje deti do MŠ? Aká je reálna prax vzdelávania a starostlivosti rómskych detí a ich rodín (vo veku 0 až 6 rokov)? Ktoré prekážky v prístupe detí z chudobných rodín do MŠ vnímajú najkritickejšie? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré	nedostupnosť MŠ pre rómske deti zapríčinená: - nedostatočnou kapacitou MŠ (dve MŠ); - vzdialenosťou osady (dve MŠ); - chudobou v osadách 100%. Nízka vzdelanostná úroveň rodičov je hlavným dôvodom pre nezapísanie detí do MŠ. Rodičia vedia, že musia deti zapísať do školy, lebo nedostanú sociálne dávky, ale MŠ vnímajú ako inštitúciu, kde deti nechajú, oni sa tam najedia a umyjú.	<i>nášho komunitného centra sú také nízke, že sme nútení hľadať náhradné zdroje."</i> komunitná pracovníčka <i>„Ak pripravujeme akcie (MDD, Deň Rómov, Deň matiek, varenie, zdravotná starostlivosť,...), musíme veľmi dobre poznať zvyky a tradície komunity, ak chceme do prípravy aktívne zapojiť rodičov. „Nepísané“ zákony komunity nám to často sťažujú. Som Róm, poznám zvyky, ale zvyky komunity sú iné. Niekedy sa nám stane, že všetko pripravíme a Rómovia to odmietnu."</i>
--	--	--

ignorovali? Aké aktivity/programy sa realizujú v oblasti prípravy pestrejšej ponuky rôznorodých vzdelávacích a sociálnych služieb zameraných na rómske deti od 0 do 6 rokov a ich rodičov? Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi? Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?	Všetci respondenti mali záujem o začlenenie detí do života komunity, prejavili veľmi dobré znalosti o živote rómskej komunity.	komunitný pracovník <i>„Nám hrozí zánik, verím, že nový starosta nás podporí, lebo nás vníma ako potrebných pre obec. Dva roky sme pracovali s rodičmi a ich deťmi v predškolskom veku. Projekt skončil a oni chcú, aby sme v tom pokračovali, ale priamo v osade (komunitné centrum je mimo osady), deti do obecnej MŠ nedajú. Chcú svoju priamo v osade. V MŠ sa cítia odmietnutí.“</i> terénna pracovníčka
Názory a návrhy zmien na uľahčenie a zefektívnenie procesov prístupu rómskych detí k predprimárnemu	V jednom komunitnom centre uviedli, že komunitné centrum môže nahradiť MŠ iba v nevyhnutnom čase. Nie je personálne a technicky schopné	<i>„Nie je dobré, aby deti boli iba v komunitnom centre v osade, potrebujú chodiť do MŠ medzi ostatné</i>

vzdelávaníu? Do akej miery môžu komunitné centrá nahrádzať MŠ? Aké sú návrhy na riešenie najkritickejších prekážok v prístupe detí z chudobných rodín do MŠ? Aká je dobrá prax/jednoduché opatrenia na odstraňovanie prekážok v prístupe detí z chudobných rodín do MŠ? Aká je identifikácia ľudských a odborných kompetencií, ktoré sami aktéri považujú za dôležité pre úspešnú realizáciu návrhov? Bol rozdiel v ponímaní návrhov	zabezpečiť to, čo si organizácia života v materskej škole vyžaduje. V druhom, že si vedia predstaviť, aby deti navštevovali komunitné centrum ako náhradu za MŠ pri navýšení finančných prostriedkov a personálnom zabezpečení (kvalifikovaná učiteľka). Každý z respondentov zastupoval „svojho zamestnávateľa“. Niektoré stanoviská boli úplne odlišné. Zhodli sa na tom, že v komunitných	<i>deti. Komunitné centrum nie je MŠ."</i> terénna pracovníčka <i>„Ak bude povinná dochádzka do MŠ, bude sa musieť vedenie obce zaoberať, kde umiestni deti z osady. Ak prídu do MŠ v obci, ostatné deti odídu. Učiteľky nie sú pripravené s takými deťmi pracovať. Mali sme projekt pre výstavbu MŠ, ale obecné zastupiteľstvo ho neschválilo. Aktívne teraz pracujeme so žiakmi odbornej školy."</i> komunitná pracovníčka <i>„My so školou nespolupracujeme. Deti sú v škole segregované, nič sa neučia,</i>
---	--	--

medzi jednotlivými respondentmi (stupeň stotožnenia sa s potrebou zmeny)? Týkajú sa návrhy na zabezpečenie zmien aj spôsobu koordinácie činností/aktérov/inštitúcií?	centrách, sociálnych službách (terénna práca) musia byť vzdelaní ľudia v oblasti sociálnej práce, komunita ich má dobre prijať a mali by disponovať prirodzenou autoritou. Jednotliví respondenti nikdy v rozhovoroch neuviedli, ako navzájom spolupracujú. Navzájom sa vnímajú ako „konkurencia“, lebo všetci sú zamestnaní počas trvania projektov.	<i>sú tam pre počet v triedach.</i>" komunitný pracovník
ZÁVER/ZHRNUTIE Respondenti zhodne uviedli, že najväčšou prekážkou pre rómske deti, aby navštevovali materskú školu, je chudoba rodičov. Poplatky a skryté platby nie sú rodičia schopní platiť. Druhou prekážkou je, že rodičia nevnímajú materskú školu ako výchovno-vzdelávaciu inštitúciu a preto nemajú potrebu, aby deti navštevovali		

MŠ. Ak sú rómske komunity integrované medzi majoritou a rodičia cítia potrebu a majú príležitosť sa zamestnať, chcú prihlásiť deti do MŠ a chápu ju ako výchovno-vzdelávaciu inštitúciu, ktorá deti pripraví na vstup do školy a pomôže im prekonať prvé prekážky v škole.

Každý z respondentov pozná problematiku dobre. Bolo by prínosom, aby skoordinovali vzájomnú spoluprácu.

Tabuľka 3 Záznamový hárok – okres Rožňava

1. ČASŤ: IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE		
Okres: Rožňava		
Časové obdobie realizácie rozhovorov: november 2018		
Počet respondentov: 5	komunitní pracovníci: 3	terénni sociálni pracovníci: 2
2. ČASŤ: VYHODNOTENIE ROZHOVOR		
TÉMA	VYHODNOTENIE TRANSKRIPTOV	PREPIS VÝROKOV (max.3)
Charakteristika a fungovanie materských škôl Aké sú podmienky prijímania detí do MŠ? Aké sú podmienky prijímania rómskych detí do MŠ?	Terénna sociálna pracovníčka zhodnotila materskú školu pozitívne. V obci sa nachádza jedna materská škola s dvomi triedami, v súčasnosti sa zvažuje jej rozšírenie. Uprednostňované sú deti v predškolskom veku. Materskú školu navštevujú v súčasnosti len Rómovia, pretože momentálne nie sú	<i>„Veľa rómskych detí nechodí do materskej škôlky, pretože tvrdia, že nie je miesto a aj keď pravda, že je problém s kapacitou, rodičia, ktorí chcú aby ich deti chodili do škôlky, si to vedia zariadiť aby chodili do škôlky.“</i> komunitný pracovník v meste

Sú zmapované kapacity materských škôl, ak by došlo k uzákoneniu povinného predprimárneho vzdelávania?

Ako interpretujú respondenti realitu budovania MŠ v blízkosti rómskych osídlení?

Existujú príklady dobrej praxe?

v obci nerómske deti v predškolskom veku. V obci nie je problém s nedostatkom detí v materskej škole.

Komunitné pracovníčky v meste zhodnotili situáciu v materskej škole: V meste sa nachádzajú dve materské školy, jedna priamo v meste, kde v minulosti neprijímali rómskych žiakov, v súčasnosti prijímajú rómskych žiakov avšak len z integrovaných rodín, druhá materská škola sa nachádza v blízkosti rómskej komunity, túto školu navštevujú len rómski žiaci. V meste sa kvôli nedostatku miest stavia tretia materská škola, taktiež v blízkosti rómskej komunity. Podmienky prijatia

„Sú deti aj v iných materských školách, ale nemôžem povedať, že by to prijímanie bolo s nadšením.“

komunitný pracovník v meste

sú podľa pracovníčok rovnaké pre rómske aj nerómske rodiny. Materská škola v meste pokryje predprimárne vzdelanie pre všetky nerómske deti, no ak by mala pokryť aj pre rómske deti, nemala by dostatočnú kapacitu, práve kvôli tomu sa stavia tretia materská škola. Pracovníčka má informáciu, že rodičia z rómskej komunity neskúšali prihlásiť svoje dieťa do materskej školy v meste. V škôlke v meste pracovala jedna rómska asistentka.

V okresnom meste sa nachádza niekoľko materských škôl, asi 8, z toho jedna je priamo v lokalite obývanej rómskou komunitou. V meste prijímajú

	rómske deti ale vo väčšine len z integrovaných rómskych rodín. Materská škola v rómskej komunite má dostatočnú kapacitu na pokrytie predprimárneho vzdelávania pre rómske deti. Tu je skôr problém s naplnením materskej školy. V materskej škole s rómskymi žiakmi pracuje aj jedná rómska asistentka.	
Finančná oblasť Ako zvládajú rómski rodičia, ktorí majú dieťa/ti v MŠ, hradiť takzvané skryté náklady a poplatky spojené s ich dochádzkou? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a	V obci rodičia nemajú problém s platením poplatkov súvisiacich s materskou školou, ani s platením skrytých poplatkov. Obecný úrad je nápomocný pri platení niektorých skrytých poplatkov, napr. s platením výletov.	<i>„Obecný úrad je nápomocný pri platení niektorých skrytých poplatkov, napr. s platením výletov.“</i> terénny sociálny pracovník v obci <i>„Keď sú aktivity, za ktoré rodičia musia</i>

ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali?

Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi?

Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?

Komunitné pracovníčky v meste si myslia, že ak rodičia nie sú v hmotnej núdzi, predstavuje pre nich materská škola veľké náklady. Skryté náklady sú obzvlášť náročné. Je to však individuálne a niektorí rodičia sa to snažia zvládnuť, iní zas nie a deti potom vynechávajú, napr. výlety. Materská škola v rómskej komunite organizuje menej výletov, a celkovo aj aktivít, keďže Rómovia nemajú záujem o aktivity, za ktoré musia platiť.

Podľa názoru komunitnej pracovníčky je problém so skrytými poplatkami, ale aj poplatkami vôbec, individuálny. Rodičia, ktoré svoje deti zapísali do

platiť, nie je o nich záujem a tým pádom to škôlka neorganizuje."

komunitný pracovník v meste

	materskej školy v meste sú na tom finančne dobre a zvládajú aj skryté poplatky, aj zapájanie sa do mimoškolských aktivít, naopak rodičia, ktorých deti navštevujú rómsku škôlku, nezvládajú platiť ani základné školné. Terénni sociálni pracovníci, si naopak myslí, že skryté poplatky zvládajú aj rodičia, ktorých deti navštevujú rómsku materskú škôlku.	
Administratívna a legislatívna oblasť Do akej miery je povinnosť rómskeho rodiča opakovane dokladovať životné podmienky dieťaťa a rodiny prekážkou dostupnosti predprimárneho	V obci nemajú rodičia problémy s vybavovaním a dokladovaním životných podmienok rodín. Zatiaľ za terénnymi sociálnymi pracovníkmi neprišiel rodič s prosbou o pomoc. Podľa komunitných pracovníčok	„Rodičia si vedia zariadiť potrebné dokumenty sami.“ komunitný pracovník v meste „Skoro všetky sociálne oblasti v štáte

vzdelávania pre ich deti? Ako je v súčasnosti nastavené legislatívne vymedzenie hmotnej núdze? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali? Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi? Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?	dokladovanie životných podmienok rodín, nie je problémom ani prekážkou pre zápis svojich detí do materskej školy. Rodiny si to vedia zariadiť sami. Nastavenie legislatívy vymedzujúce hmotnú núdzu, je pre pracovníčky nespravodlivé. A obidve pracovníčky by boli za prehodnotenie nastavenia. Spravodlivý by pre nich bol individuálny prístup k rodinám. Jedná pracovníčka vyjadrila názor, že aj to je jedným z dôvodov, prečo rodičia nezapíšu svoje dieťa do materskej školy. Komunitní pracovníci a ani terénni pracovníci si nemyslia, že by bol problém s dokladovaním životnej	<i>sú zle postavené, a aj preto je to prekážkou, aby dali svoje deti do škôlky."</i> terénni sociálny pracovník v meste.
--	---	--

	situácie pre rodiny. Spoločne sa zhodli, že legislatívne nastavenie hmotnej núdze je nespravodlivé a potrebovalo by reformu. Obmedziť plošnému nastavovaniu legislatívy. Je to prekážkou pre zápis do materskej školy.	
Personálna oblasť Ako vnímajú účastníci osobnú zodpovednosť a priestor na angažovanie sa v problematike väčšej dostupnosti predprimárneho vzdelávania pre rómske deti? Aká je schopnosť respondentov transformovať požiadavku zefektívnenia prístupov	Terénni sociálni pracovníci sa nezaoberajú problematikou predprimárneho vzdelávania. V obci sú si rodičia plné vedomí dôležitosti vzdelávania. Terénni pracovníci spolupracujú s materskou školou sporadicky a hlavne s administratívnou činnosťou (preklad z maďarského jazyka do jazyka slovenského).	<i>„Rodičia, keď majú motiváciu, tak je to ľahšie pri zapájaní sa do mimoškolských aktivít.“</i> komunitný pracovník mesta

predprimárneho vzdelávania do jasných a systematických úloh?		
Ako respondenti spolupracujú s MŠ?		
Aká je spolupráca rómskych rodičov s MŠ?		
Sú rómski rodičia vnímaní ako rovnocenní partneri?		
Sú aktívne zapájaní do širších vzdelávacích procesov a učenia sa ich detí?		
Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré		
ktoré brali s ľahkosťou, ktoré	Komunitné centrum v meste organizuje rôzne preventívne aktivity zdôrazňujúce dôležitosť predprimárneho vzdelávania. Komunitné centrum v rámci svojich aktivít organizuje aj klub matiek, a u týchto je vidieť pokrok, ako u detí tak aj u matiek. Začínajú si viac uvedomovať dôležitosť vzdelávania. Komunitné centrum spolupracuje s materskou školou v rámci mesta s materskou školou zmiešanou. Spolupracujú priamo s riaditeľkami alebo v individuálnych prípadoch s učiteľkami. Rodičia sa zapájajú do mimoškolských aktivít, hlavne rodičia, ktorých deti chodia do materskej školy v meste. Rodičia, ktorých deti	

ignorovali?

Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi?

Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?

navštevujú materskú školu v rómskej komunite len zriedkavo, pomáha, keď majú motiváciu.

Komunitné centrum v okresnom meste vníma svoju osobnú angažovanosť len na úrovni osvedčenia dôležitosti predprimárneho vzdelávania. Terénny pracovník povedal, že sa starajú o informovanie čo sa týka dátumu zápisu do materskej školy a spoluprácu s mestským úradom pri vybavení miestnej autobusovej dopravy pre rodiny, ktoré majú materskú školu vzdialenú. KC s materskou školou spolupracuje najčastejšie pri organizovaní kultúrnych aktivít. Tak

	isto spolupracovalo KC s materskou školou v rámci programu REF. Komunitná pracovníčka vníma rómskych rodičov ako rovnocenných, horšie vníma angažovanie rómskych rodičov do mimoškolských aktivít. Terénny sociálny pracovník nemá informácie o angažovanosti rómskych rodičov do mimoškolských aktivít.	
Prekážky prístupu rómskych detí k predprimárnemu vzdelávaniu Aké sú dôvody nedostupnosti materských škôl pre rómske deti? Prečo rómski rodičia nezapisujú svoje deti do MŠ?	Podľa pracovníčky väčšina rodičov nepovažuje predprimárne vzdelávanie za dôležité, preto svoje deti do materských škôl nezapisujú. V obci je podľa pracovníčky nedostatočná kapacita pre zabezpečenie predprimárneho vzdelávania pre všetky	<i>„V škôlke sa zabezpečuje predprimárne vzdelávanie a iná výučba len doma. Niektorí rodičia sa s nimi učia doma pravidelne, a niektorí nie.“</i> terénny sociálny pracovník v obci

Aká je reálna prax vzdelávania a starostlivosti rómskych detí a ich rodín (vo veku 0 až 6 rokov)?

Ktoré prekážky v prístupe detí z chudobných rodín do MŠ vnímajú najkritickejšie?

Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali?

Aké aktivity/programy sa realizujú v oblasti prípravy pestrejšej ponuky rôznorodých vzdelávacích a sociálnych služieb zameraných na rómske deti od 0 do 6 rokov a ich

deti, no uprednostňované sú deti v predškolskom veku. Okrem materskej školy sa predprimárne vzdelávanie zabezpečuje len individuálnou výučbou doma, aj to len v niektorých rodinách. V meste, kde prebiehal rozhovor, nemajú problém s nedostupnosťou materských škôl pre rómske deti. Komunitná pracovníčka si myslí, že veľa rómskych rodičov nezapisuje svoje deti do materských škôl kvôli financiám, ale aj kvôli svojej nezodpovednosti a lenivosti. Ďalšia pracovníčka si myslí, že malé percento tvorí aj nevedomosť rodičov. Okrem materskej školy je v meste možnosť navštevovať centrum voľného času, ale tam rómske deti

rodičov?

Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi?

Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?

nechodia, a potom komunitné centrum. Určite by podľa pracovníčok viac pomohol tretí sektor. Dôvody, prečo rodičia svoje deti nezapisujú do materskej školy, sú podľa komunitnej pracovníčky strach, neuvedomenie si dôležitosti predprimárneho vzdelávania a lenivosť rodičov. Taktiež si myslí, že okrem materskej školy sa v rómskej lokalite nijako ináč nezabezpečuje predprimárne vzdelávanie. Podľa terénneho pracovníka v okresnom meste nie je problém s nedostupnosťou materských škôl pre rómske deti. Dôvody, prečo rodičia nezapisujú svoje deti do materskej školy, sú nezáujem rodičov, financie

	a vzdialenosť.	
Názory a návrhy zmien na uľahčenie a zefektívnenie procesov prístupu rómskych detí k predprimárnemu vzdelávaniu? Do akej miery môžu komunitné centrá nahrádzať MŠ? Aké sú návrhy na riešenie najkritickejších prekážok v prístupe detí z chudobných rodín do MŠ? Aká je dobrá prax/jednoduché opatrenia na odstraňovanie prekážok v prístupe detí z chudobných rodín do MŠ? Aká je identifikácia ľudských a	Komunitné centrá podľa terénnej pracovníčky môžu nahrádzať materské školy len do malej miery prostredníctvom záujmových aktivít. Najkritickejšou prekážkou podľa pracovníčky sú financie a riešením podľa nej sú dotácie Podľa komunitných pracovníkov nemôže komunitné centrum nahrádzať materskú školu, komunitné centrum robí osvetu o dôležitosti predprimárneho vzdelávania. Podľa pracovníčok sú najkritickejšími prekážkami financie a nezodpovedný prístup rodiča k predprimárnemu	<i>„KC nemôže suplovať materskú školu.“</i> – komunitný pracovník mesta

odborných kompetencií, ktoré sami aktéri považujú za dôležité pre úspešnú realizáciu návrhov?

Bol rozdiel v ponímaní návrhov medzi jednotlivými respondentmi (stupeň stotožnenia sa s potrebou zmeny)?

Týkajú sa návrhy na zabezpečenie zmien aj spôsobu koordinácie činností/aktérov/inštitúcií?

vzdelávaní. Riešením by bolo spravodlivé nastavenie legislatívy a osobité prínosy pre rodiny.

Komunitné centrum podľa komunitnej pracovníčky v okresnom meste nemôže nahrádzať materské školy, resp. môže, ale len do malej miery. Podľa pracovníčky KC mal by sa klásť väčší dôraz na klub matiek. Najhlavnejšou prekážkou je nedostatok financií, určite by pomohol štartovací balík pre rodiny. Terénny pracovník si naopak myslí, že by KC mohlo nahrádzať materskú školu, ak by si prispôsobilo pracovnú dobu. Najkritickejšou prekážkou pre nezapísanie dieťaťa do materskej školy

je podľa terénneho pracovníka, nedostatok financií, vzdialenosť škôlky. Riešením pre pracovníka je vybavenie miestnej hromadnej dopravy zadarmo.

ZÁVER/ZHRNUTIE

V mestách bolo dve a viac materských škôl, iba v obci bola len jedna materská škola. V mestách bola aspoň jedna len rómska materská škola a ostatné MŠ prijímajú rómske deti len z integrovaných rodín „podľa vlastných nepísaných pravidiel“. Skoro každý respondent súhlasil s tým, že KC nemôže nahrádzať materskú školu a že rodičia nemajú problém s vybavovaním ani dokladaním životných podmienok. Za najkritickejšie prekážky pre vstup dieťaťa do materskej školy považujú nedostatok financií, nezodpovednosť rodičov, neuvedomovanie si dôležitosti predprimárneho vzdelávania a lenivosť rodičov.

Tabuľka 4 Záznamový hárok – okres Trebišov

1. ČASŤ: IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE		
Okres: Trebišov		
Časové obdobie realizácie rozhovorov: november 2018		
Počet respondentov: 5	komunitní pracovníci: 1	terénni sociálni pracovníci: 4
2. ČASŤ: VYHODNOTENIE ROZHOVOR		
TÉMA	VYHODNOTENIE TRANSKRIPTOV	PREPIS VÝROKOV (max.3)
Charakteristika a fungovanie materských škôl Aké sú podmienky prijímania detí do MŠ? Aké sú podmienky prijímania rómskych detí do MŠ? Sú zmapované kapacity materských	Všetky deti prijímajú do MŠ na základe platnej legislatívy. Rodičom rómskych detí pomôžu riaditeľky aj s vyplňaním prihlášky, ak je to potrebné. V obciach je väčší dopyt po umiestnení detí v MŠ, ale kapacity im nestačia.	„Podľa mňa je MŠ veľmi pekná, teraz bude už aj dosť veľká..... Takže všetko robia aj učiteľky aj ostatní tak, aby im to vyhovovalo a aby chodili radi do MŠ. Spolupráca a komunikácia s nimi je každodenná.“

škôl, ak by došlo k uzákoneniu povinného predprimárneho vzdelávania? Ako interpretujú respondenti realitu budovania MŠ v blízkosti rómskych osídlení? Existujú príklady dobrej praxe?	Niekde už budujú s využitím eurofondov nové školy. V meste školy sú, aj priamo v osade, no tam je problém s dochádzkou detí do MŠ.	<i>„Neviem, či by bolo toľko voľných miest v MŠ, keby malo byť povinné predprimárne vzdelávanie, myslím si, že nie“.</i>
Finančná oblasť Ako zvládajú rómski rodičia, ktorí majú dieťa/ti v MŠ, hrať takzvané skryté náklady a poplatky spojené s ich dochádzkou? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré	V obciach zvládajú rodičia aj finančné náklady. Nemajú problém ani s poplatkami v MŠ, ani s takzvanými skrytými poplatkami. Prinášajú sami do škôlky to, čo ich deti potrebujú. Keď dostanú vyplatené dávky, nakúpia deťom všetko čo potrebujú.	

ignorovali? Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi? Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?	V meste je to podľa TSP „50“ na „50“. Mnohí potrebujú zvládnuť schopnosť rozumne hospodáriť s financiami.	
Administratívna a legislatívna oblasť Do akej miery je povinnosť rómskeho rodiča opakovane dokladovať životné podmienky dieťaťa a rodiny prekážkou dostupnosti predprimárneho vzdelávania pre ich deti? Ako je v súčasnosti nastavené legislatívne vymedzenie hmotnej	Podľa jedných nie je pre nich problém dokladovať „hmotnú núdzu“. V obciach pomáhajú Rómom aj s administratívou. Väčšinou respondenti nevedeli, alebo sa nevyjadrovali k tomu, ako je v súčasnosti nastavené vymedzenie HN.	<i>„On mi nepovie koľko dostane. Alebo mi povie, že 300,-€ ale v skutočnosti sa dozviete, že je to 600,-€.“</i>

núdze? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali? Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi? Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?	Problém administratívy ich nezaujímal, tvrdili, že administratíva nejde cez TSP a Rómovia si toto riešia sami.	
Personálna oblasť Ako vnímajú účastníci osobnú zodpovednosť a priestor na angažovanie sa v problematike väčšej dostupnosti predprimárneho	Respondenti v obciach chápali svoje pôsobenie ako dočasný stav. Napriek tomu sa vo svojej komunite angažovali, ľudia na ulici ich zdravili, oslovovali so svojimi požiadavkami. Respondenti im s ochotou pomáhali, vysvetľovali.	

vzdelávania pre rómske deti? Aká je schopnosť respondentov transformovať požiadavku zefektívnenia prístupov predprimárneho vzdelávania do jasných a systematických úloh? Ako respondenti spolupracujú s MŠ? Aká je spolupráca rómskych rodičov s MŠ? Sú rómski rodičia vnímaní ako rovnocenní partneri? Sú aktívne zapájaní do širších vzdelávacích procesov a učenia sa	Respondenti úzko spolupracujú s materskou školou. Rómski rodičia sú vnímaní ako rovnocenní partneri, zúčastňujú sa na aktivitách školy. Sú v každodennom kontakte. Respondenti pomáhajú, keď ich riaditeľka alebo učiteľka MŠ vyzve, že potrebujú pomoc. Roznášali napríklad rozhodnutia rodičom. Kompetencie TSP sú obmedzené/vymedzené ich nadriadenými.	
--	---	--

ich detí? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali? Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi? Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?		
Prekážky prístupu rómskych detí k predprimárnemu vzdelávaniu Aké sú dôvody nedostupnosti materských škôl pre rómske deti? Prečo rómski rodičia nezapisujú	Respondenti finančnú stránku nepovažovali za dôvod, prečo by rómske deti nemohli navštevovať MŠ. Uvádzali tiež fakt, že mnoho detí z chudobných rodín navštevuje MŠ.	<i>"Niektorí Rómovia nebudú chodiť do práce za minimálnu mzdu. Radšej ostanú doma, môžu spať do ôsmej, do deviatej, tak nebudú vstávať vodiť deti do MŠ."</i> <i>„Záleží na prístupe rodičov či chce, či</i>

svoje deti do MŠ? Aká je reálna prax vzdelávania a starostlivosti rómskych detí a ich rodín (vo veku 0 až 6 rokov)? Ktoré prekážky v prístupe detí z chudobných rodín do MŠ vnímajú najkritickejšie? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali? Aké aktivity/programy sa realizujú v oblasti prípravy pestrejšej ponuky rôznorodých vzdelávacích a sociálnych služieb zameraných na	Deti v MŠ majú asistentov, ktorí sa im venujú. Respondenti tiež badajú zo strany Rómov pohodlnosť, ľahostajnosť. Iní ako prekážku vidia financie v zmysle zlého hospodárenia a úžery.	<i>nechce odviešť dieťa do MŠ. Učiteľky deti príjmu, aj keď sú špinavé. Ráno ich umyjú, no pokiaľ nie sú veľmi zašpinené."</i>
---	--	---

rómske deti od 0 do 6 rokov a ich rodičov? Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi? Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?		
Názory a návrhy zmien na uľahčenie a zefektívnenie procesov prístupu rómskych detí k predprimárnemu vzdelávaniu? Do akej miery môžu komunitné centrá nahrádzať MŠ? Aké sú návrhy na riešenie najkritickejších prekážok v prístupe	Nič nenahradí materskú školu. Komunitné centrá nemôžu nahradiť materské školy. Komunitné centrá organizujú voľný čas detí, ich aktivity.	<i>„Tak tá škôlka je pre nich najlepšia. Od toho lepšiu by som nevedela povedať. Lebo sa naučia aspoň minimálnu hygienu, básničky, pesničky, naučia sa byť kludní, byť chvíľu ticho, počúvať. Aby vydržali v škole. Doma ich nikto neposadí na päť minút. My ich tomu privykáme.“</i>

detí z chudobných rodín do MŠ? Aká je dobrá prax/jednoduché opatrenia na odstraňovanie prekážok v prístupe detí z chudobných rodín do MŠ? Aká je identifikácia ľudských a odborných kompetencií, ktoré sami aktéri považujú za dôležité pre úspešnú realizáciu návrhov? Bol rozdiel v ponímaní návrhov medzi jednotlivými respondentmi (stupeň stotožnenia sa s potrebou zmeny)? Týkajú sa návrhy na zabezpečenie zmien aj spôsobu koordinácie	Respondenti vysvetľovaním, dohováraním, vedú rodičov detí k odstraňovaniu prekážok.	
--	--	--

činností/aktérov/inštitúcií?

ZÁVER/ZHRNUTIE

Záverom možno povedať, že v menšej komunite sa javí práca terénnych sociálnych pracovníkov a komunitných pracovníkov ako efektívnejšia. Sú v každodennom kontakte s ľuďmi, poznajú ich, pomáhajú si. Spolupracujú s materskou školou, majú podporu samosprávy.

Vo väčšej komunite bol problém už aj s nadviazaním kontaktu s TSP, musela som kontaktovať najskôr ich nadriadenú. Tiež nesúhlasili s nahrávaním. Pôsobili nedôverčivo. Vyslovili dokonca obavu zo straty zamestnania. Napriek tomu mi rozhovor poskytli a aj ten má svoju výpovednú hodnotu.

Tabuľka 5 Záznamový hárok – okres Vranov nad Topľou

1. ČASŤ: IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE		
Okres: Vranov nad Topľou		
Časové obdobie realizácie rozhovorov: november 2018		
Počet respondentov: 5	komunitní pracovníci: 3	terénni sociálni pracovníci: 2
2. ČASŤ: VYHODNOTENIE ROZHOVOR		
TÉMA	VYHODNOTENIE TRANSKRIPTOV	PREPIS VÝROKOV (max.3)
Charakteristika a fungovanie materských škôl Aké sú podmienky prijímania detí do MŠ? Aké sú podmienky prijímania rómskych detí do MŠ?	Podľa terénnej sociálnej pracovníčky sú v obci dve materské škôlky. Obec sa rozdeľuje na sídlisko a dedinu, pričom jedna škôlka je v dedine a druhá na sídlisku. Materská škola je kapacitne vyťažená viac, nakoľko tam žije viac obyvateľov. Z rovnakého dôvodu aj materskú škôlku na sídlisku navštevuje	<i>„Tri triedy materskej školy sú pre deti v predprimárnom veku.“</i> komunitný pracovník v meste <i>„Škôlka ma 6 tried a rómske deti sú aj s nerómskymi deťmi.“</i>

Sú zmapované kapacity materských škôl, ak by došlo k uzákoneniu povinného predprimárneho vzdelávania? Ako interpretujú respondenti realitu budovania MŠ v blízkosti rómskych osídlení? Existujú príklady dobrej praxe?	viac rómskych detí, ale aj materskú školu v dedine navštevujú rómske deti. V obidvoch školách sú podmienky prijatia do materských škôl rovnaké pre rómskych aj nerómskych rodičov. V materských školách je dostatok kapacity pre uzákonenie povinného predprimárneho vzdelávania. V meste sa podľa komunitnej pracovníčky nachádza jedna materská škola, ktorá ma triedy rozdelené podľa veku žiakov, pričom tri triedy sú pre žiakov v predškolskom veku. Do materskej škôlky v meste dochádzajú aj deti z okolitých dedín. Podmienky prijatia sú pre rómskych aj nerómskych	komunitný pracovník v obci
--	---	-----------------------------------

	rodičov rovnaké. Komunitné sociálne pracovníčky opísali materskú školu v ich obci ako dostatočné veľkú pre všetky deti v predškolskom veku. Materskú školu navštevujú rómske aj nerómske deti a podmienky prijatia sú pre všetkých rodičov rovnaké. Škôlka má 6 tried a rómske deti sú aj s nerómskymi deťmi.	
Finančná oblasť Ako zvládajú rómski rodičia, ktorí majú dieťa/ti v MŠ, hradiť takzvané skryté náklady a poplatky spojené s ich dochádzkou? Ktoré problémy vnímali	Podľa terénnej pracovníčky (1) je to individuálne a záleží na príjmoch rodiny. Ak má aspoň jeden rodič zamestnanie tak si myslí, že nemá problém so skrytými nákladmi spojenými s materskou školou. Naopak, ak rodičia nepracujú, tak je to pre nich	„Ak má rodič prácu, tak nemá problém s hradením tzv. skrytých poplatkov.“ terénna sociálna pracovníčka obci „Niektorý rodičia majú problém platiť aj

respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali? Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi? Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?	ťažšie. Podľa druhej terénnej pracovníčky (2) v obci to zvládajú aj rodičia, ktorí sú v hmotnej núdzi, nakoľko majú znížené poplatky za stravu. Komunitná pracovníčka v meste si nemyslí, že by rodičia, ktorých deti navštevujú materskú školu, by mali problém so skrytými poplatkami. Podľa pracovníčky sa to zvládnuť. Podľa komunitných pracovníčok je pre niektorých rodičov ťažko zvládnuteľné hradiť skryté poplatky, dokonca niektorý rodičia majú problém platiť aj základné poplatky ako školné.	<i>základne poplatky ako školné."</i> komunitný pracovník v obci
--	--	--

Administratívna a legislatívna oblasť Do akej miery je povinnosť rómskeho rodiča opakovane dokladovať životné podmienky dieťaťa a rodiny prekážkou dostupnosti predprimárneho vzdelávania pre ich deti? Ako je v súčasnosti nastavené legislatívne vymedzenie hmotnej núdze? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali? Do akej miery sú problémy	Podľa terénnych pracovníčok rómski rodičia nemajú problém s vyzdvihnutým a dokladovaním životnej situácie rodiny. Zatiaľ nemali skúsenosť s prosbou o práve takúto pomoc. Ak prídu s prosbou o pomoc, tak je to vo väčšine prípadov s kopírovaním potrebných dokumentov. Ani jedna terénna pracovníčka si nemyslí, že by to bolo prekážkou v dostupnosti predprimárneho vzdelávania. Obidve terénne pracovníčky si myslia, že legislatívne vymedzenie hmotnej núdze je nespravodlivé a jedna z nich by posunula hranicu, kedy je človek v hmotnej núdzi a kedy nie je v hmotnej núdzi. Podľa druhej je potrebné do	<i>„Podľa mňa to nie je pre rodičov zaťažujúce, oni si musia ísť pre potvrdenie o hmotnej núdzi, inak by nedostávali stravu lacnejšie.“</i> komunitný pracovník v meste
--	---	---

spôsobované vonkajšími vplyvmi?

**Do akej miery sú problémy
spôsobované internými bariérami?**

hmotnej núdze zahrnúť aj rodičov, ktorí poberajú rodičovský príspevok.

V meste podľa komunitnej pracovníčky nemajú rodičia problém s dokladovaním ich životnej situácie. Rodičia si na to zvykli a nerobí im to problém. Komunitná pracovníčka si myslí, že legislatíva vymedzenia hmotnej núdze nie je spravodlivá, ale neviem ako by sa dosiahlo spravodlivejšie vymedzenie.

Každý rodič v obci si dokáže vybaviť doklady potrebné k dokladovaniu ich životnej situácie. Vedia, kde majú ísť a za kým. Komunitné pracovníčky sa nestretli so žiadosťou o pomoc a nevidia to ako prekážku pri dostupnosti

	predprimárneho vzdelávania. Rovnako vnímajú aj nastavenie legislatívy vymedzenia hmotnej núdze za nespravodlivé a kým jedna vidí riešenie v sociálnej práci, druhá by zmienila podmienky pre vymedzenie hmotnej núdze. V tomto vidia prekážku v dostupnosti predprimárneho vzdelávania.	
Personálna oblasť Ako vnímajú účastníci osobnú zodpovednosť a priestor na angažovanie sa v problematike väčšej dostupnosti predprimárneho vzdelávania pre rómske deti? Aká je schopnosť respondentov	Ako terénna sociálna pracovníčka (1) vníma svoju osobnú angažovanosť v spolupráci s rómskymi rodinami, kde sa snažíme robiť osvetu a v spolupráci s materskými škôlkami, ak je to potrebné. Terénna pracovníčka sa pravidelné stretáva s vedením	<i>„Spolupráca je na dobrej úrovni a rómsky rodičia majú záujem o aktivity svojich detí.“</i> terénna sociálna pracovníčka v obci <i>„V rámci spolupráce s materskou školou navštevujeme v individuálnych</i>

transformovať požiadavku zefektívnenia prístupov predprimárneho vzdelávania do jasných a systematických úloh? Ako respondenti spolupracujú s MŠ? Aká je spolupráca rómskych rodičov s MŠ? Sú rómski rodičia vnímaní ako rovnocenní partneri? Sú aktívne zapájaní do širších vzdelávacích procesov a učenia sa ich detí? Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a	materskej školy a informuje sa o situácií rómskych rodín. Terénna pracovníčka zhodnotila spoluprácu rómskych rodičov s materskou školou za bezproblémovú a škôlka podľa nej vníma rómskych rodičov ako rovnocenných, ktorí sa aktívne zapájajú do mimoškolských aktivít. Terénna pracovníčka (2) tak isto zhodnotila angažovanosť v osвете rómskych rodín. S materskou školou spolupracuje. Ak sa vyskytujú individuálne prípady, zájdu terénni pracovníci za rodinami a dohovoria im. Aj druhá pracovníčka je toho názoru, že rómski rodičia spolupracujú s materskou školou	<i>prípadoch rómske rodiny."</i> terénny pracovník v obci
---	--	---

ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali?

Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi?

Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?

prostredníctvom mimoškolských aktivít.

KC v meste zatiaľ nespolupracuje s materskou školou, avšak v blízkej budúcnosti to chce komunitné centrum zmeniť. Rodičia spolupracujú s materskou školou na dobrej úrovni a každým rokom sa to zlepšuje a sú viac vnímaní ako rovnocenní partneri, zapájajúci sa do mimoškolských aktivít.

Ako komunitné centrum sa snažíme v obci organizovať osvetu pre rodičov pre ich uvedomenie si dôležitosti vzdelávania a zmeny, ktorá môže nastať v ich živote. V súčasnosti KC veľmi nespolupracuje s materskými školami, ale ak by bola požiadavka zo

	strany materskej školy, určite by vyhoveli. Komunitní pracovníci sa vyjadrili, že spolupráca rodičov s materskou školou je u niektorých na dobrej úrovni a niektorí sa slabšie zapájajú do mimoškolských aktivít.	
Prekážky prístupu rómskych detí k predprimárnemu vzdelávaniu Aké sú dôvody nedostupnosti materských škôl pre rómske deti? Prečo rómski rodičia nezapisujú svoje deti do MŠ? Aká je reálna prax vzdelávania a starostlivosti rómskych detí a ich rodín (vo veku 0 až 6 rokov)?	Podľa terénnej pracovníčky (1) je v súčasnosti nižšia pôrodnosť, pretože sa rodičia boja, že by sa dokázali finančne postarať o svoje deti. V obci sa pracovníčka nestretla s rodičmi, ktorí by nezapísali svoje deti do MŠ. Terénna pracovníčka (2) si tiež myslí, že sa rodiny boja mať veľa detí v ich obci a preto je menej rómskych žiakov v škôlkach. V obci každý rómsky rodič	„V našej obci som sa nestretla s rodičmi, ktorí by nezapísali svoje deti do MŠ.“ terénna sociálna pracovníčka

Ktoré prekážky v prístupe detí z chudobných rodín do MŠ vnímajú najkritickejšie?	zapisuje svoje dieťa do materskej školy.	
Ktoré problémy vnímali respondenti ako vážne prekážky a ktoré brali s ľahkosťou, ktoré ignorovali?	V meste je veľa rómskych detí zapísaných do materských škôl. Hlavne v predprimárnom veku. Okrem materských škôl sa vzdelávajú doma, ale aj to nie u všetkých rodín.	
Aké aktivity/programy sa realizujú v oblasti prípravy pestrejšej ponuky rôznorodých vzdelávacích a sociálnych služieb zameraných na rómske deti od 0 do 6 rokov a ich rodičov?	Dôvodom podľa komunitnej pracovníčky (1) v nedostupnosti materskej škôl môžu byť nedostatočná kapacita a tak isto si myslí, že dôvodom prečo svoje deti nezapisujú do materskej školy je, že sú nezodpovední a neuvedomujú si dôležitosť predprimárneho vzdelávania. Druhá komunitná pracovníčka si myslí, že	
Do akej miery sú problémy spôsobované vonkajšími vplyvmi?		

Do akej miery sú problémy spôsobované internými bariérami?	nedostupnosť je kvôli rodičom, ktorí nezapisujú deti do materskej školy kvôli lenivosti a ich nevedomosti. Obidve sa zhodli, že rodičia sa s deťmi v obci veľmi doma neučia.	
Názory a návrhy zmien na uľahčenie a zefektívnenie procesov prístupu rómskych detí k predprimárnemu vzdelávaniu? Do akej miery môžu komunitné centrá nahrádzať MŠ? Aké sú návrhy na riešenie najkritickejších prekážok v prístupe detí z chudobných rodín do MŠ? Aká je dobrá prax/jednoduché	Terénna pracovníčka (1) si nemyslí, že by komunitné centrá mohli nahrádzať materské školy – nemajú k dispozícii pedagogických pracovníkov. Medzi najkritickejšie prekážky terénna sociálna pracovníčka (1) zaraďuje u sociálne slabších rodín nedostatok financií na nákup oblečenia hlavne v zimnom období a rečovú bariéru. Jedno z riešení vidí v dotáciách zo strany obce.	<i>„KC nemôžu nahrádzať materské školy, nemajú vo svojich tímoch pedagogických zamestnancov.“</i> terénna sociálna pracovníčka v obci

opatrenia na odstraňovanie prekážok v prístupe detí z chudobných rodín do MŠ? Aká je identifikácia ľudských a odborných kompetencií, ktoré sami aktéri považujú za dôležité pre úspešnú realizáciu návrhov? Bol rozdiel v ponímaní návrhov medzi jednotlivými respondentmi (stupeň stotožnenia sa s potrebou zmeny)? Týkajú sa návrhy na zabezpečenie zmien aj spôsobu koordinácie činností/aktérov/inštitúcií?	Terénna pracovníčka (2) si myslí, že komunitné centrum môže nahradiť MŠ len do malej miery prostredníctvom záujmových aktivít. V obci nevidí žiadne prekážky v dostupnosti predprimárneho vzdelávania, ale vo všeobecnosti sú pre pracovníčku najkritickejšie prekážky financie, postoj rodičov. Riešenie vidí v ustanovení zákonnej predškolskej výchovy. Komunitné centrum podľa komunitnej pracovníčky môže nahradiť materskú školu len do veľmi malej miery, prostredníctvom osvedy o dôležitosti vzdelávania rodičov a detí. Za najkritickejšie považuje nedostatok	
---	---	--

	financií, nedostatok zimného oblečenia, jazyková bariéra. Riešením pre pracovníčku sú napr. burzy oblečenia v KC a rómski asistenti v materských školách. Komunitné centrum podľa pracovníčok nemôže nahrádzať materskú školu, môže mať aktivity zamerané na matky a komunikovať s nimi o dôležitosti vzdelávania. Za najkritickejšie prekážky považujú pracovníčky chudobu, ľahostajnosť a lenivosť rodičov.	
--	---	--

ZÁVER/ZHRNUTIE

Okres a konkrétne vybrané obce a mesto sú v dobrom stave čo sa týka predprimárneho vzdelávania. V jednej

obci sa rómska lokalita nenachádza a Rómovia sú rozptýlení medzi majoritou a všetky deti v predškolskom veku navštevujú materskú školu. V druhej obci je jedna rómska lokalita na jej okraji a Rómovia žijú aj rozptýlení medzi majoritou. Tu tiež väčšina detí navštevuje materskú školu. V meste je tiež dostatok rómskych detí, ktoré navštevujú materskú školu. Vo všetkých obciach respondenti vyslovili, že rómsky rodičia sú rovnocenní v rámci vzťahov materskej školy. Za hlavné problémy považujú respondenti chudobu, nedostatok zimného oblečenia a nezodpovednosť rodičov.

Analýza a odporúčania

V každej so sledovaných okresov boli kľúčovými aktérmi/inštitúcie, s ktorými komunitní a terénni sociálni pracovníci spolupracujú: rodičia, deti/žiaci, obec/mesto a materská/základná škola. Ako naznačujú skúsenosti respondentov v skúmaných lokalitách, nadväzovanie a udržiavanie dobrých vzťahov s týmito osobami a inštitúciami, ako aj ich ochota a záujem spolupracovať a vytvárať pre ich prácu podporné prostredie a zázemie, determinujú celkové postavenie respondentov v lokalite. Ich prostredníctvom sa môže práca respondentov uľahčiť a na druhej strane môžu byť zásadnými prekážkami úspechu.

Skúsenosti respondentov so spoluprácou s materskou školou sa rôznia a zasahujú celú škálu vzťahov od nadštandardných po negatívne. Tieto vzťahy závisia od postojov predstaviteľov obce/mesta, ich vnímania prínosu práce respondentov pre obec, ich postavenie v hierarchii stanovených priorít, ako aj od ďalších faktorov často individuálneho rázu. Potreba spolupráce respondentov s materskými školami vyplýva z ich zamerania – obidve skupiny majú vo svojej náplni prácu s deťmi predškolského veku. S materskými školami spolupracujú respondenti na príprave detí na vstup do predškolskej triedy materskej školy len občas, viac sa venujú spoločným mimoškolským akciám pre rodičov a deti.

Primárnou cieľovou skupinou komunitných centier sú prevažne sociálne vylúčené skupiny obyvateľstva, jednotlivci ako aj celé rodiny. Odborná činnosť sa v komunitných centrách realizuje s cieľom zvýšenia školskej úspešnosti detí a mládeže zo sociálne vylúčených rómskych lokalít a tým rozšírenia ich možností na slobodný výber životnej cesty a na budúce uplatnenie sa v spoločnosti; je poskytované terénou formou v prirodzenom prostredí klienta alebo ambulantnou formou v priestoroch komunitného centra. Respondenti uvádzali v rôznych lokalitách rozličné skúsenosti práce v komunitných centrách. Napríklad v obci v okrese Rožňava, je marginalizovaná rómska komunita vzdialená od komunitného centra 15 km. Respondenti v tejto lokalite už niekoľkokrát oslovovali starostu obce s návrhom riešenia problému. Stretnutia sa skončili neúspechom. Nádej vkladajú do nového starostu.

Pomoc pri príprave na školskú dochádzku a vyučovanie sa v komunitných centrách môže realizovať prostredníctvom aktivít, ktoré sa uskutočňujú v predškolských kluboch a programov včasnej starostlivosti - sú určené deťom a rodičom dieťaťa vo veku od 0 do 6 rokov, ktorého vývin je ohrozený v dôsledku nepriaznivej sociálnej situácie. Služba je zameraná na podporu rodiny a podporu vývoja dieťaťa s ohľadom na jeho špecifické potreby (rozvoj grafomotorických schopností, rozvoj kognitívnych a jazykových kompetencií, rozvoj pamäte, pozornosti). Respondenti uviedli, že sa rodinám a deťom vo veku 0-4 roky systematicky nevenujú. Ak, tak len v ojedinelých prípadoch. Odporúčame, aby sa komunitní a terénni sociálni pracovníci viac zameriavali na podporu rodín zameranú na ranú starostlivosť detí aj v otázke vzdelávania. Inšpirovať by sa mohli existujúcimi programami podpory vzdelávania detí z vylúčených rómskych lokalít. Príklady dobrej praxe ukazujú, že v rámci programov sú na lokálnej úrovni eliminované bariéry v prístupe ku vzdelávaniu, ako na strane detí a ich rodín, tak aj na strane základných škôl a zvyšujú sa tak šance detí na úspech v systéme formálneho vzdelávania.

Zámerom predškolských klubov v komunitných centrách je prostredníctvom pravidelných aktivít pripraviť deti z nepodnetného prostredia, ktoré sa z rôznych dôvodov (najmä kapacitných a finančných) nezúčastňujú na výučbe v bežnej materskej škole, pre vstup do bežnej základnej školy, odovzdať im zručnosti, vedomosti a návyky, nevyhnutné k zvládnutiu nárokov základnej školy. Hoci podpora komunitných centier na Slovensku dostáva systémový rozmer, ani jeden z respondentov si nemyslí, že môžu nahradiť materské školy.

Vo vyjadreniach oslovených respondentov úplne absentuje spolupráca s vysokými školami pedagogického zamerania. Je potrebné zamýšľať sa nad koordinovanou spolupracou, ktorej výsledkom by mohla byť napr. aj dobrovoľnícka činnosť študentov Pedagogickej fakulty PU v Prešove. Je nepochybné, že úspech inkluzívneho vzdelávania je postavený aj na schopnosti systému poskytnúť jednotlivcovi čo najskoršiu a čo najkomplexnejšiu podporu. Samozrejým predpokladom je tiež rozvoj mechanizmov ranej a skorej starostlivosti a dôsledné uplatňovanie multidisciplinárneho prístupu. Ten je obzvlášť dôležitý tam, kde je nevyhnutné

prepájať podporné prvky z oblasti pedagogickej, psychologickej, sociálnej, medicínskej a ďalších.

Zahraničné príklady dobrej praxe

Fínsko: Vláda v roku 2002 založila centrá excelentnosti pre sociálnu starostlivosť, ktoré obciam poskytujú svoju expertízu a zabezpečujú konzistentnosť a relevantnosť predškolskej prípravy. Centrá úzko spolupracujú s univerzitami a ďalšími vzdelávacími inštitúciami.

